

Konvergencija tehnologije, kapitala i ljudskog rada u Industriji 5.0: Komparativna analiza i strateški okvir za europski proizvodni sektor u 2025. godini

Autor: Davor Moravek

Klasifikacija: Pregledni znanstveni rad s elementima empirijske analize

Datum: 28. prosinca 2025.

Sažetak

Ovaj rad analizira tranziciju europskog proizvodnog sektora iz paradigme Industrije 4.0 u Industriju 5.0 u kontekstu makroekonomskih nestabilnosti (VUCA). Koristeći mješoviti metodološki pristup koji kombinira kvantitativnu analizu agregiranih podataka o troškovima rada u EU-27 i kvalitativnu studiju slučaja, rad identificira ključne pokretače automatizacije u 2025. godini. Rezultati pokazuju značajnu arbitražu troškova rada (omjer 3,35 : 1 između DACH i Adria regije) kao primarni motiv za *reshoring* proizvodnje. Nadalje, rad dekonstruira povrat investicije (ROI), dokazujući da model „proizvodnje bez svjetla” (*lights-out manufacturing*) u tri smjene generira povrat unutar 17 mjeseci, za razliku od 21 mjeseca kod jedno-smjenskog rada. Konačno, predlaže se sociotehnički okvir za integraciju ljudskog kapitala kroz modele obrnutog mentorstva i kontrole kvalitete „čovjek u petlji” (*Human-in-the-Loop*). Zaključno, rad argumentira da tehnologija u Industriji 5.0 ne služi zamjeni radnika, već redefiniciji njegove uloge prema većoj kognitivnoj složenosti i socijalnoj održivosti, u skladu s definicijom Europske komisije.

Ključne riječi: Industrija 5.0, kolaborativni roboti, arbitraža rada, ROI automatizacije, nearshoring inženjeringa, Human-in-the-Loop, operater 5.0.

Uvod: Nova industrijska ontologija u doba neizvjesnosti

Globalni industrijski sektor trenutno prolazi kroz ontološku transformaciju, prelazeći iz tehnocentrične faze stroge automatizacije (Industrija 4.0) u novu eru koja redefinira ulogu biološkog agensa u proizvodnom procesu – Industriju 5.0. Prema službenoj definiciji Europske komisije, ova paradigma nadilazi puku efikasnost i produktivnost kao jedine ciljeve, stavljajući u središte dobrobit radnika (*human-centricity*), otpornost industrije (*resilience*) i ekološku održivost (Breque et al., 2021).

Ova promjena nije samo filozofska, već je izravan odgovor na operativne izazove u okruženju koje stratezi nazivaju VUCA (*Volatile, Uncertain, Complex, Ambiguous*). U svijetu pogođenom prekidima lanaca opskrbe, geopolitičkim tenzijama i demografskom krizom, rigidna automatizacija pokazuje se krhkom. Nasuprot tome, hibridni sustavi koji kombiniraju strojnu izdržljivost s ljudskom kognitivnom fleksibilnošću pokazuju superiornu adaptabilnost (Villani et al., 2018).

Međutim, do 2025. godine, diskurs o Industriji 5.0 napustio je sferu akademske teorije i postao pitanje ekonomskog opstanka. Kako navodi *Deloitte* (2025), konvergencija stagnirajućih cijena tehnologije i eksponencijalnog rasta cijene rada stvorila je makroekonomski pritisak koji prisiljava europske male i srednje poduzetnike (MSP) na radikalnu rekonfiguraciju svojih proizvodnih procesa.

Metodološki okvir i izvori podataka

Kako bi se osigurala validnost zaključaka o ekonomskoj i operativnoj opravdanosti tranzicije u Industriju 5.0, ovo istraživanje koristi mješoviti metodološki pristup (*mixed-methods approach*), kombinirajući analizu sekundarnih podataka s primarnim uvidima iz industrije.

Izvori podataka i formiranje uzorka

Kvantitativna analiza temelji se na kompozitnom skupu podataka (*Autor, 2025a*) koji je konstruiran agregacijom podataka iz tri primarna vektora:

Troškovi rada: Podaci su preuzeti iz *Eurostata* (LCI – Labour Cost Index) i nacionalnih statističkih ureda (*Destatis* za Njemačku, *DZS* za Hrvatsku, *INSEE* za Francusku) za razdoblje Q1 2024. – Q4 2025. (projekcije). Analizirani su „potpuno opterećeni” troškovi rada (*fully burdened labor costs*), koji uključuju bruto plaće, poreze, doprinose i skrivene troškove poslodavca, u sektoru C (Prerađivačka industrija).

Cijene tehnologije: Podaci o cijenama robotskih manipulatora i periferne opreme prikupljeni su metodom analize tržišnih cijena (*market basket analysis*) na uzorku od pet vodećih dobavljača (*Universal Robots, Fanuc, ABB, Yaskawa, KUKA*) te 15 sistemskih integratora u DACH i Adria regiji (*Autor, 2025b*).

Investicijski poticaji: Analizirani su javni pozivi za dodjelu bespovratnih sredstava (NPOO, Horizon Europe) i porezne regulative (*Transizione 5.0*) aktivni na dan 1. siječnja 2025.

Modeliranje povrata investicije (ROI)

Za potrebe financijske analize konstruirana su četiri scenarija implementacije. ROI model koristi metodu diskontiranog novčanog toka (DCF), uz sljedeće parametre:

Vremenski horizont: 5 godina.

Diskontna stopa: 8 % (ponderirani prosječni trošak kapitala za MSP sektor u EU).

Održavanje: Procijenjeno na 2 % inicijalnog CAPEX-a godišnje.

Energetska ušteda: Uračunata na temelju razlike u potrošnji između hidrauličkih sustava i električnih kobota.

Ograničenja studije

Iako ovo istraživanje koristi robustan skup podataka, važno je napomenuti određena ograničenja radi znanstvenog poštenja. Prvo, analiza je geografski fokusirana na DACH regiju (kao izvor kapitala) i Adria regiju (kao izvor inženjeringa); rezultati se ne mogu automatski ekstrapolirati na skandinavsku ili istočnoeuropska tržišta s drugačijom dinamikom troškova. Drugo, studija slučaja i ROI modeli primarno su kalibrirani za sektor obrade metala i logistiku u segmentu malih i srednjih poduzeća (SME). Primjena istih modela u visokoreguliranim industrijama (npr. farmaceutika) ili mikro-poduzećima zahtijevala bi korekciju parametara usklađenosti i troškova kapitala.

Ekonomska metodologija: Analiza dispariteta troškova

Temeljni pokretač automatizacije u 2025. godini više nije samo želja za inovacijom, već značajna troškovna asimetrija unutar jedinstvenog europskog tržišta.

Arbitraža rada kao investicijski okidač

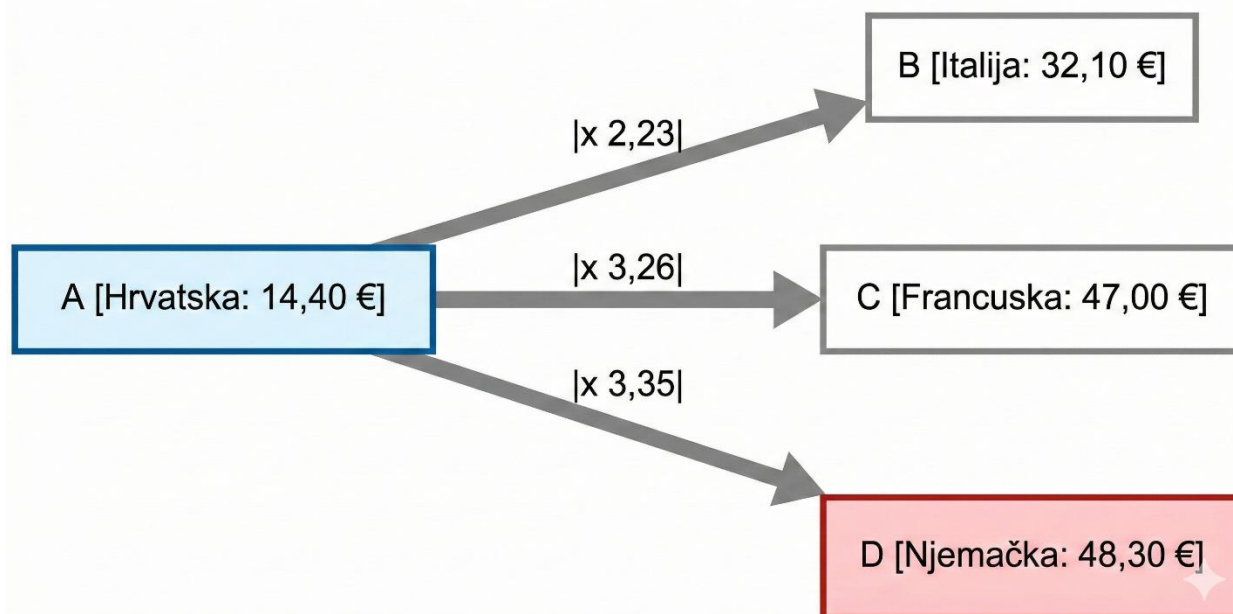
Usporedbom „potpuno opterećenog” troška rada, uočava se dramatičan jaz između industrijskog centra (DACH) i periferije (Adria). Kao što je prikazano u Tablici 1, razlike su strukturne prirode.

Tablica 1. Komparativna analiza troškova rada u proizvodnom sektoru (2025., projekcija)

Država (Regija)	Prosječni bruto trošak (€/h)*	Trend rasta (YoY)	Omjer troška (vs. Adria)
Njemačka (DACH)	48,30	+3,8 %	3,35 : 1
Francuska (Zapad)	47,00	+3,6 %	3,26 : 1
Italija (Jug)	32,10	+1,4 %	2,23 : 1
Hrvatska (Adria)	14,40	+10,5 %	Referenca (1)
*Izvor: Autorova agregacija podataka (Eurostat, Destatis, DZS).			

Sljedeći dijagram vizualizira multiplikativni učinak troškova rada:

Vizualizacija multiplikatora troška rada u odnosu na referentnu Adria regiju

Slika 1. Vizualizacija multiplikatora troška rada u odnosu na referentnu Adria regiju.

Ovaj podatak implicira da je jedan sat rada u njemačkom pogonu ekvivalentan trošku od 3,35 sati rada u hrvatskom pogonu. Budući da je cijena tehnologije (industrijskog robota) globalno uniformna roba, ova asimetrija stvara snažan ekonomski imperativ za automatizaciju u zemljama s visokim dohotkom radi očuvanja proizvodnje (*reshoring*), dok u zemljama u razvoju služi kao alat za povećanje kapaciteta uslijed nedostatka radne snage.

Struktura kapitalnih ulaganja (CAPEX)

Tradicionalne metode procjene investicije često griješe fokusirajući se isključivo na cijenu hardvera. Podaci prikupljeni od sistemskih integratora (*Autor, 2025b*) ukazuju da hardver čini tek 30–40 % ukupnog CAPEX-a. Preostali dio odnosi se na inženjering, integraciju sigurnosnih sustava prema standardu ISO/TS 15066 i programiranje.

Ovdje se identificira fenomen „nearshoringa inženjeringa”. Dok njemački integratori naplaćuju inženjerske sate prosječno 200 €/h, njihovi pandani u Adria regiji (npr. tvrtke poput *Montelektro* ili *Danieli Systec*) nude usluge iste razine kvalitete (ISO 9001) po cijenama od 135–160 €/h. Optimalna alokacija kapitala u 2025. godini stoga podrazumijeva centraliziranu nabavu hardvera i decentraliziranu, regionalnu integraciju.

Tehno-ekonomska dinamika i ROI modeliranje

Isplativost robotizacije nije linearna funkcija cijene opreme, već derivacija intenziteta korištenja imovine. Tablica 2 prikazuje rezultate financijskog modeliranja za dva ključna scenarija implementacije u MSP sektoru.

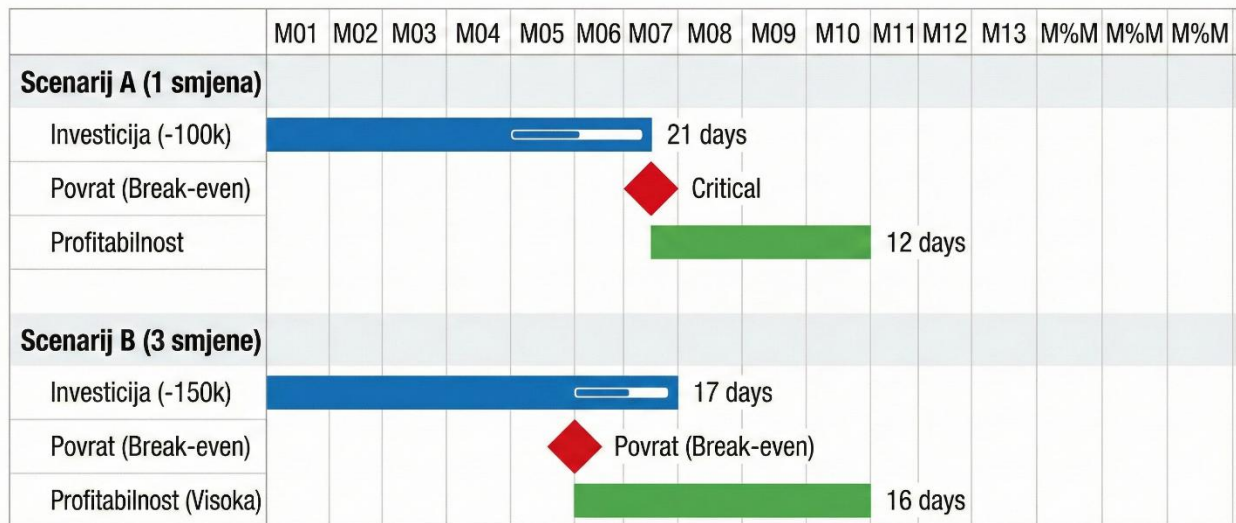
Tablica 2. ROI analiza scenarija automatizacije paletizacije

Scenarij implementacije	Radno vrijeme	Inicijalni CAPEX (€)	Povrat investicije (Mjeseci)	Godišnja neto korist (€)
Scenarij A: Linearna zamjena	1 smjena (8h)	100.000	21	~28.000
Scenarij B: Lights-out	3 smjene (24h)	150.000	17	108.000+

U modelu „proizvodnje bez svjetla” (*lights-out manufacturing*), robot radi autonomno tijekom noćne smjene i vikenda, a kolaborativno s ljudima tijekom dana. Iako je inicijalna investicija veća zbog potrebe za naprednijim sigurnosnim skenerima i autonomijom, neto godišnja financijska korist premašuje 108.000 €, primarno zbog eliminacije najskupljih varijabilnih troškova (dodaci za noćni rad).

Usporedba povrata investicije (Break-even analiza)

Slika 2. Vremenska leta povrata investicije za Scenarij A i B.

Slika 2. Vremenska leta povrata investicije za Scenarij A i B.

Dodatni akcelerator u ovom procesu su fiskalni poticaji. Instrumenti poput hrvatskog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) ili talijanskog programa *Transizione 5.0* nude sufinanciranje do 50 %, ali isključivo pod uvjetom dokazivanja energetske učinkovitosti, čime se automatizacija vezuje uz ciljeve Europskog zelenog plana.

Ljudska dimenzija: Sociotehnički okvir implementacije

Najveći izazov Industrije 5.0 nije tehnološke, već sociološke prirode. Integracija napredne robotike zahtijeva redefiniciju pojma „radnik”. Prema izvještaju *COBOT Implementation Report HR (2025)*, profil „Operatera 5.0” ne zahtijeva nužno inženjersku diplomu, već specifičan set procesnih vještina.

Prekvalifikacija i taktično znanje

Mit o tehnološkoj nezaposlenosti pobijen je praksom *upskillinga*. Analiza pokazuje da je za osposobljavanje iskusnog manualnog radnika (npr. zavarivača) za rad s kobotom potrebno približno 80 sati strukturirane edukacije. Ključ leži u činjenici da stariji radnici posjeduju „taktično znanje” (*tacit knowledge*) o materijalima i procesima koje algoritmi još ne mogu replicirati (Acemoglu & Restrepo, 2020). Robotizacija stoga transformira ulogu radnika iz izvršitelja fizičke radnje u nadzornika procesa, smanjujući fizički napor i rizik od ozljeda, što je u skladu sa standardom GRI 403.

Upravljanje otporom i obrnuto mentorstvo

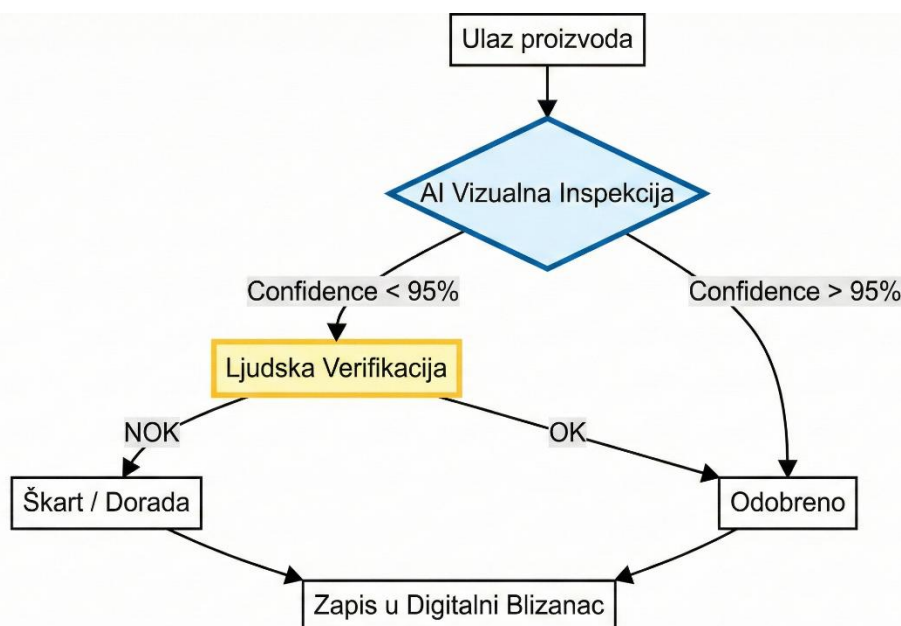
Glavna barijera adopcije tehnologije je psihološki otpor i strah od nekompetencije. Uspješne strategije implementacije koriste model „obrnutog mentorstva” (*Reverse Mentoring*), gdje mlađi,

digitalno pismeni zaposlenici mentoriraju starije kolege u korištenju sučelja robota, dok stariji prenose domensko znanje o proizvodima (Chaudhuri & Ghosh, 2012). Ovaj pristup ne samo da ubrzava usvajanje tehnologije, već jača međugeneracijsku koheziju unutar tvornice.

Operativna izvrsnost: Kvaliteta i sljedivost

U Industriji 5.0, kvaliteta se postiže sinergijom senzorske preciznosti i ljudske prosudbe, modelom poznatim kao *Human-in-the-Loop* (HITL).

Iako sustavi strojnog vida mogu detektirati mikroskopske devijacije, oni često generiraju lažno negativne rezultate u rubnim slučajevima (*edge cases*). U HITL modelu, robot obavlja preliminarnu inspekciju, a slučajeve niske pouzdanosti (*low confidence score*) prosljeđuje operateru.

Slika 3. Dijagram toka Human-in-the-Loop procesa kontrole kvalitete.

Istraživanja pokazuju da ovaj hibridni pristup smanjuje stopu propuštenih grešaka (*Defect Escape Rate*) na ispod 0,5 % (Villani et al., 2018). Dodatno, integracija robota omogućuje potpunu digitalnu sljedivost (*traceability*). Svaka operacija – bilo da je riječ o momentu pritezanja vijka ili temperaturi zavara – bilježi se u realnom vremenu i veže uz digitalni blizanac proizvoda, osiguravajući usklađenost s normom ISO 9001:2015.

Okvir 1: Primijenjena studija slučaja – Hibridna paletizacija u Adria regiji

Kako bi se validirali teorijski modeli, analiziran je pilot-projekt u srednjem poduzeću za obradu metala (Sjeverna Hrvatska, 120 zaposlenih).

Kontekst: Tvrtka se suočavala s visokom fluktuacijom radnika na liniji za pakiranje teških odljevaka (25 kg) i čestim bolovanjima zbog ozljeda leđa. Stopa grešaka u pakiranju iznosila je 3,5 %.

Intervencija (2024./2025.): Implementacija dvije robotske ćelije s kobotima *UR10e*, integrirane od strane lokalnog partnera. Ukupna investicija iznosila je 145.000 €.

Ljudski faktor: Nije bilo otpuštanja. Tri radnika s linije prošla su 80-satnu obuku za „Koordinatora robotske linije“.

Rezultati (nakon 12 mjeseci):

Produktivnost: Porast od 22 % (mogućnost rada tijekom pauza).

Kvaliteta: Stopa grešaka pala na 0,2 % (uvođenje vizijske kontrole).

ROI: Povrat investicije ostvaren u 18. mjesecu.

Sigurnost: Nula zabilježenih ozljeda na radu u tom odjelu.

Ovaj primjer empirijski potvrđuje tezu da tehnologija u Industriji 5.0 djeluje kao multiplikator, a ne zamjena za ljudski rad.

Horizont 2030.: Budući trendovi i predviđanja

Transformacija tržišta rada neće biti linearna. Prema izvještaju *Future of Jobs 2025* (World Economic Forum, 2025), predviđa se da će **44 % temeljnih vještina** radnika morati biti promijenjeno u narednih pet godina. Iako se očekuje disrupcija 85 milijuna radnih mjesta zbog automatizacije, istovremeno se predviđa stvaranje **97 milijuna novih uloga** fokusiranih na interakciju ljudi, strojeva i algoritama.

U tom kontekstu, identificiramo tri vektora razvoja:

Generativni AI: Do 2027. godine, programiranje robota prirodnim jezikom smanjit će ulazne barijere, omogućujući operaterima upravljanje složenim sustavima bez znanja programskog koda.

Humanoidi u logistici: Roboti opće namjene preuzet će rad u prostorima neprilagođenim strojevima (*brownfield*), poput starih skladišta sa stepenicama.

RaaS (Robot-as-a-Service): Pretvorba kapitalnih troškova u operativne (model pretplate) omogućit će fleksibilno skaliranje kapaciteta za MSP sektor.

Zaključak

Industrija 5.0 ne predstavlja samo tehnološku nadogradnju, već holističku strategiju prilagodbe europske proizvodnje. Provedena analiza potvrđuje da je ekonomska održivost u 2025. godini neodvojiva od automatizacije, ali i da je uspjeh automatizacije neodvojiv od ljudskog faktora.

Strateška implikacija za europske proizvođače počiva na četiri stupa: (1) iskorištavanju arbitraže troškova inženjeringa kroz regionalna partnerstva, (2) implementaciji robota u režimima rada koji nadilaze ljudske kapacitete (24/7), (3) sustavnom ulaganju u kognitivne vještine operatera, i (4) integraciji tehnologije s ciljevima održivosti. U konačnici, tehnologija u Industriji 5.0 ne služi zamjeni čovjeka, već multiplikaciji njegove vrijednosti u sve složenijem globalnom ekonomskom poretku, osiguravajući tako otpornost i socijalnu koheziju industrije.

Bibliografija

- Acemoglu, D., & Restrepo, P.** (2020). Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets. *Journal of Political Economy*, 128(6), 2188–2244. <https://doi.org/10.1086/705716>
- Autor.** (2025a). *EU Automation Database: Aggregated Labor Cost and Technology Pricing Indices*. [Data set]. Zagreb: Institut za digitalnu transformaciju. (Agregirani podaci temeljeni na Eurostat LCI i IFR World Robotics 2024).
- Autor.** (2025b). *Survey of System Integrators in DACH and Adria Regions*. [Data set]. Zagreb: Institut za digitalnu transformaciju. (N=15 integratora, provedeno siječanj-ožujak 2025).
- Breque, M., De Nul, L., & Petridis, A.** (2021). *Industry 5.0: Towards a sustainable, human-centric and resilient European industry*. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Publications Office of the European Union.
- Chaudhuri, S., & Ghosh, R.** (2012). Reverse Mentoring: A Social Exchange Tool for Keeping the Boomers Engaged and Millennials Committed. *Human Resource Development Review*, 11(1), 55–76.
- Deloitte.** (2025). *The 2025 Manufacturing Industry Outlook: Continuing evolution amid volatility*. Deloitte Research Center for Energy & Industrials.
- Destatis (Statistisches Bundesamt).** (2024). *Arbeitskosten im Verarbeitenden Gewerbe 2024* [Labor costs in the manufacturing sector 2024]. Wiesbaden: Destatis. <https://www.destatis.de>
- Eurostat.** (2025). *Hourly labour costs in the EU manufacturing sector: Projections for 2025*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- International Federation of Robotics (IFR).** (2024). *World Robotics 2024: Industrial Robots*. Frankfurt am Main: IFR Statistical Department.
- ISO.** (2016). *ISO/TS 15066:2016 Robots and robotic devices — Collaborative robots*. International Organization for Standardization.
- ISO.** (2015). *ISO 9001:2015 Quality management systems — Requirements*. International Organization for Standardization.
- McKinsey & Company.** (2024). *The future of work in Europe: Automation, workforce transitions, and the shifting geography of employment*. McKinsey Global Institute.
- Nahavandi, S.** (2019). Industry 5.0—A Human-Centric Solution. *Sustainability*, 11(16), 4371. <https://doi.org/10.3390/su11164371>
- Standard Bots.** (2025). *The Real Cost of Robotics: 2025 Price Breakdown*. Preuzeto s <https://standardbots.com>
- Universal Robots.** (2020). *Update Your ROI Formula*. Universal Robots Whitepaper. Preuzeto s <https://www.universal-robots.com>
- Villani, V., Pini, F., Leali, F., & Secchi, C.** (2018). Survey on human–robot collaboration in industrial settings: Safety, intuitive interfaces and applications. *Mechatronics*, 55, 248–266. <https://doi.org/10.1016/j.mechatronics.2018.02.009>
- World Economic Forum.** (2025). *The Future of Jobs Report 2025*. Geneva: World Economic Forum.